

КОНЦЕПТУАЛЬНІ НАПРЯМИ ПЕРЕХОДУ ЛІСОРЕСУРСНОЇ СФЕРИ НА ЗАСАДИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Прустуна Г. К., к.е.н.

Постановка проблеми. Оскільки ринкова модель економіки в лісоресурсному секторі виявилась в значній мірі неадекватною законам природи і невідповідною ідеї сталого економічного розвитку без руйнування природного середовища, зроблено висновок про те, що реальний економічний ріст не може бути забезпечений можливостями екологічних систем без чіткої організації державного регулювання лісокористування, яке повинно діяти незалежно від форм власності і користування природними ресурсами. Цивілізовані ринкові відносини в секторі природокористування, в т. ч. і в лісоресурсній сфері, можна побудувати лише за активної участі владних структур і державних інститутів. При цьому механізми ринкової економіки мають стати не самоціллю, а засобом переходу лісоресурсної сфери на засади сталого розвитку.

Аналіз останніх досліджень. На сьогоднішній день в світі вже напрацьовано основні принципи та напрями ведення лісового господарства на засадах постійного і невиснажливого користування але в Україні таких досліджень проведено ще недостатньо. Серед вітчизняних вчених-лісоводів слід відмітити, насамперед, дослідження Є.В.Мішеніна [1] щодо обґрунтування принципів досягнення оптимальних умов сталого розвитку лісового комплексу. Крім того, Б.І.Колісником, С.В.Починковим, О.І.Фурдичком [2,3,4] сформульовано принципи управління лісами на екосистемному рівні, які повинні забезпечити максимальне і пріоритетне використання середовищезахисних, середовищеперетворювальних функцій лісових біогеоценозів. Та комплексного визначення і обґрунтування всіх аспектів екологічно збалансованого використання лісових ресурсів здійснено не було.

Мета, об'єкт та методика досліджень. Метою дослідження є визначення та обґрунтування концептуальних напрямів переходу лісоресурсної сфери на засади сталого розвитку. Об'єктом дослідження є процес екологічно збалансованого використання та відтворення лісових ресурсів. Методологічну основу дослідження становлять класичні положення сучасної економіки природокористування, регіональної економіки,

загальнотеоретичні положення сталого розвитку.

Результати досліджень. Реалізація поставлених завдань і моделі сталого розвитку лісоресурсної сфери в перехідний до ринкових відносин період потребує тривалого часу, здійснення комплексу заходів щодо реорганізації системи управління, створення ринкової інфраструктури, розмежування повноважень органів управління і місцевої влади, їхньої взаємодії. Для цього повинні бути вдосконалені:

а) правова база: визначення форм лісогосподарської діяльності, лісокористування, форм власності на ліси, що включає обґрунтування доцільності відокремлення лісовідтворення, лісозаготівель, переробки лісової сировини, розвитку приватних структур, акціонерних і холдингових компаній, малих форм господарювання (розсадники, шкілки, лісорами тощо), доцільності приватизації земель лісового фонду;

б) ринок лісових продуктів: створення лісових бірж, торгових структур, консалтингових компаній, аудиту, посередництва, організація лісових аукціонів, регулювання експорту лісових ресурсів із врахуванням необхідності максимального задоволення потреб держави й інших вітчизняних споживачів;

в) система фінансування: використання альтернативних джерел (кредитування банками, інвестиції приватних організацій і осіб, страхові фонди, міжнародні гранти, лізинг). Сюди ж відносять питання щодо оподаткування лісовикористання, введення попенної плати з рубок догляду, принципи розподілу фінансів між бюджетами різних рівнів, можливість заміни попенної плати від рубок головного користування рентою;

г) інші пріоритети лісокористування: стимулювання комплексної енергоефективної переробки деревини і ресурсозбереження, поглибленої переробки деревини, залучення в обіг недеревинної продукції (гриби, ягоди, лікарські, медоносні і кормові трави), несировинних властивостей лісів (рекреація, туризм), мисливства;

д) екологічний менеджмент: лісова сертифікація, стандартизація, аудит, експертиза, ліцензування.

Розвиток лісоресурсної сфери, таким чином, повинен спрямовуватися на забезпечення ефективного управління лісами, збереження і примноження їх ресурсно-екологічного потенціалу, задоволення потреб внутрішнього ринку в високоякісній і конкурентоздатній лісопродукції вітчизняного виробництва, регулювання її експорту-імпорту, підвищення вкладу лісового комплексу в соціально-економічний розвиток країни і окремих регіонів, забезпечення екологічної безпеки і стабільного задоволення суспільних потреб в ресурсах і послугах лісу.

У цій складній ситуації організаційно-економічними основами переходу лісоресурсної сфери України на засади сталого розвитку слід вважати:

1. Вхід України до глобальної всесвітньої сфери природокористування, сприйняття міжнародної концепції переходу до сталої моделі економічного розвитку без загрози руйнування довкілля і проживанню майбутніх поколінь, з врахуванням національних особливостей (виконання зобов'язань за міжнародними договорами щодо лісогосподарських відносин, участь в роботі міжнародних організацій зі збереження, охорони і відтворення лісів, рідкісних та зникаючих видів фауни і флори, міжнародний аудит, сертифікація лісів на основі міжнародних показників і критеріїв тощо).

2. Формування нової вдосконаленої Національної концепції лісової політики України, переорієнтація її з економічно продукційної функції лісів і, відповідно, підвищення продуктивності лісів на пріоритети збереження, використання і відтворення екологічних і соціальних функцій лісів, на перехід від лісоресурсної моделі на екосистемний рівень господарювання; участь України у вирішенні проблем глобальних змін клімату, транскордонного антропогенного забруднення на національному рівні; ефективна державна підтримка цього напрямку.

3. Розробка основ довгострокової Стратегії сталого управління розвитком лісоресурсної сфери, формулювання цілей, що визначають цей розвиток на державному і регіональних рівнях, користуючись насамперед методом форсайт-технологій.

4. Використання ринкових відносин, механізмів конкуренції й самоокупності, інфраструктури ринкової економіки як засобу для втілення в життя екосистемної моделі господарювання.

5. Оптимізація стану головного об'єкту лісоресурсної сфери – лісового фонду, досягнення просторово-часової збалансованості його компонентів, збереження генофонду флори і фауни як основи стабілізації біологічного різноманіття лісових біогеоценозів; виділення і збереження системи лісових охоронних територій; постійне здійснення моніторингу для об'єктивної кадастрової оцінки лісоресурсного потенціалу та ефективності лісокористування.

6. Створення і вдосконалення механізму забезпечення переходу лісоресурсної сфери на засади сталого розвитку (право, законодавство, стале управління, екологічний менеджмент, моніторинг, фінанси, наука, інновації, система інформації) на основі системних принципів діяльності держави, що визначені в Конституції України.

7. Розбудова сучасної еколого-економічної інфраструктури: вдосконалення економічного механізму лісокористування в межах заданих загальноприйнятих екологічних обмежень; впровадження нових форм кооперування – від виробничих кооперативів і регіональних холдингових компаній до районних міжгалузевих кластерів, екологічно орієнтованих екополісів та технопарків; створення партнерських взаємовідносин суб'єктів інфраструктури різних форм власності та підприємництва, спрямованих на подолання суперечностей між економічними, екологічними і соціальними цілями окремих партнерів в ринкових умовах.

8. Багатоцільове використання і відтворення лісових ресурсів з врахуванням постійного зростання попиту (ринку) на екологічні й соціальні властивості лісу; розробка об'єктивної еколого-економічної оцінки останніх для залучення в товарний обіг.

9. Інноваційна політика; наукові знання як ключовий ресурс сталого розвитку лісоресурсної сфери; природоохоронні технології.

10. Професіоналізм кадрів для сталого управління; високий рівень спеціальної освіти та моральної відповідальності власників і користувачів об'єктів лісоресурсної сфери за збереження екосистем і навколишнього природного середовища; добровільна лісова сертифікація.

11. Переоцінка знань і поглядів суспільства на ліси і лісову продукцію; екологічна освіта населення; широка участь громадськості в гармонізації економічного і екологічного розвитку лісоресурсної сфери.

Висновки. Таким чином, проведені дослідження підтверджують беззаперечність входження України до глобальної всесвітньої сфери природокористування, сприйняття нею міжнародної концепції переходу до сталої моделі економічного розвитку без загрози руйнування довкілля і проживанню майбутніх поколінь. Для цього, з урахуванням національних особливостей, обґрунтовано концептуальні напрями екологічно збалансованого лісокористування, що дозволить адаптувати лісову сферу країни до засад постійного і невиснажливого розвитку.

Використані джерела інформації

1. Мишенин Е.В. Эколого-экономические проблемы природопользования в лесном комплексе/ Е.В.Мишенин// – Сумы: ИПП «Мрия-1» ЛТД, 1998. – 272с.

2. Колісник Б.І. Організаційно-економічні засади переходу України на модель сталого управління лісами в умовах глобальних змін клімату/ Б.І. Колісник // Вісник НЛТУ України. – 2009. – Вип. 19.14. – С. 188-195.

3. Починков С.В. Устойчивое лесопользование – новый этап развития/ С.В. Починков // Лесное хозяйство. – 2008. – №1. – С. 11-13.

4. Фурдичко О. І. Лісова галузь України у контексті збалансованого розвитку: теоретико-методологічні, нормативно-правові та організаційні аспекти / І. О. Фурдичко, В. В. Лавров. – К.: Основа, 2009. – 424 с.